

27. 12. 2017 ZARJA

Stran/Termin: 25

Naslov: Čakali so Partliča in peli. Bil sem solzen!

Naklada: 36.000,00

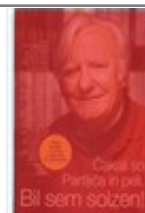
Avtor: MARIJA ŠELEK

Površina/Trajanje: 1.520,65

Rubrika/Oddaja: /

Žanr: INTERVJU

Gesla: JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO RS, JAK



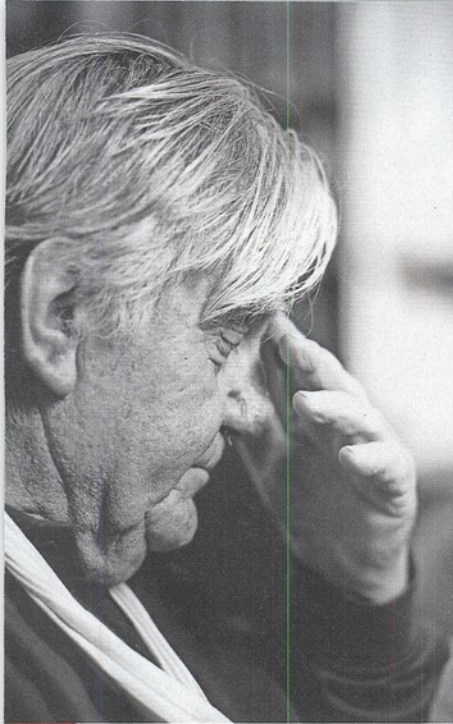
Pogovor s Tonetom Partličem je navdušujoče potovanje, zgodbe iz njega kar vrejo in se prelivajo druga v drugo. Pa še zabaven je. Zato ni čudno, da spoštovanega pisatelja, Prešernovega nagrajenca, dramatika, nekdanjega poslanca in učitelja radi vabijo medse po vsej Sloveniji. Še v bolniški sobi, kjer je ležal po nedavni operaciji roke, ni imel miru. Leto si bo zapomnil po presunljivi izkušnji z zaporniki v mariborskih zaporih, kjer je v okviru evropskega projekta vodil bralno skupino. Čeprav si ne dela iluzij in se zaveda, da so njegovi slušatelji zaprti zaradi različnih kaznivih dejanj, so ga srečanja z njimi ter pogovori ob knjigah večkrat globoko pretresli.

Tone Partlič
o izkušnji
z zaporniki
(in starostniki)

Tekst: **MARIJA ŠELEK**

Foto: **ŠIMEN ZUPANČIČ**

Čakali so Partliča in peli. Bil sem solzen!



» **Ne vem, zakaj sedijo, niti nisem hotel vedeti. Eden med njimi je čutil, da mi mora pojasniti, zakaj je zaprt. Pokopale so ga Stožice, bil je podizvajalec – s 150 ljudmi je delal elektriko in nikoli ni dobil plačano. Vse so mu zarubili. Prosil me je, če mi lahko pove, da sta ga zajebala splet okoliščin in ta klinčevi kapitalizem.** «

Na mizi njegove pisarne, čudovitega prostora s krasnimi okni in obiljem knjig, je njegova nova knjiga Ljudje iz Maribora, za katero je nabiral material pravzaprav vse življenje. Zgodbe se v njem nabirajo kot mulj in mnogi mu pravijo, da je živa enciklopedija. Saj sem že 77 let na svetu, seveda veliko vem, pravi. Pa tudi to, da je malo ubrisan.

● **V enem izmed mnogih intervjujev z vami sem opazila zanimiv opis pisateljev – da ste inženirji duš.**

Ne, seveda nismo. To je socrealistična zahteva iz Rusije, ki so jo prevzeli tudi pri nas. Od leta 1955 do 1960 sem hodil na učiteljske, in tam so nam kar naprej razlagali, da smo učitelji inženirji duš mlade generacije in kako vzgojiti »pravo« generacijo. Je pa Boris Ziherl naročil pisateljem, naj se zavedajo svoje odgovornosti, saj s svojimi deli vplivajo na čustva ljudi in so zato inženirji duš. Jaz sem ta izraz verjetno uporabil šaljivo, satirično ali protestno.

● **Manj znano o vas je, da ste v tem letu vodili bralno skupino v mariborskih zaporih. Kako se je vse skupaj začelo?**

Tudi zame je bila to zelo zanimiva in poučna zgodba, pa bi si človek mislil, da za človeka pri teh letih ni nič več nenavadno. Po mojem mnenju gre za iluzorno, vendar koristno, celo humano preskušnjo v okviru pilotskega projekta Evropske unije, ki pa se mu niso pridružile vse države članice. Z njim bi radi preverili, ali branje knjig oziroma

ukvarjanje s stvarmi duha kaj vpliva na zapornike, odvisnike in ljudi, ki so z razumevanjem sveta, izobrazbo in inteligenco ostali nekje na stopnji 12-letnega otroka. Pri nas je organizacijo prevzela Javna agencija za knjigo (JAK) in take skupine organizirala v osmih zavodih po Sloveniji, med njimi sta dva zapora. Predpostavljajo, da tozadevno kulturno udejstvovanje vpliva na število povratnikov, manj je ponovitev kaznivih dejanj... Najprej smo imeli po mojem mnenju dovolj kakovostno dva dni trajajoče izobraževanje, zame zelo nenavadno.

● **Gre za bralne ure?**

Na voljo imam osemdeset ur, izberem 30 ali 40 knjig na predlog Javne agencije za knjigo. Kar me je najprej presenetilo, je izbor težkih, resnih knjig. Te najvišje literature sem se zelo prestrašil, vendar se je kasneje izkazalo, da je šlo za umesten izbor. Na izobraževanju so nas pedagogi, zaporniški psihologi, zdravniki in policisti opozarjali na mnoge nevarnosti, nas seznanjali s svojimi že desetletja bogatimi izkušnjami. S predavatelji se z nobeno stvarjo, na katero so me opozorili, niti v sebi nisem mogel strinjati. Potem so mi tako pokazale tudi izkušnje. V bralni skupini jih je lahko med 8 in 12 in opozorili so me, naj iluzorno ne pričakujem, da so tam zaradi knjig ali Partljiča, temveč zaradi osebnih koristi – ugodnosti, ki so jih pričakovali zaradi sodelovanja. Med drugim so nas opozorili, naj jih ne gledamo kot neko posebno ranljivo skupi-

no, temveč da služijo svojo kazen. Da bi bil bolj moralno pripravljen, sem si tudi sam kaj prebral. Navdušile so me diplomske in doktorske naloge mlade generacije, neka sociologinja piše, da je naš evropski sistem petdesetkrat bolj human od ameriškega, tega, kar vidimo v filmih. Tam je brutalno. Vendar tudi piše, da je evropski sistem kaznovanja že stoletja enak: ne glede na obseg kaznivega dejanja in njega učinke je treba storilca odstraniti iz družbe.

Osmega februarja sem začel in med drugim obravnaval Prešernovo Nezakonsko mater, moja gostja, pevka in muzikologinja, pa jih je naučila peti Zdravljico. To se mi je zdelo zelo državatvorno dejanje. Ko je pela Nezakonsko mater, sem opazil, kot da bi jih nekaj spreletelo. Med zaporniki sem začutil ne navadno senzibilnost do otrok. Za nalogo sem jim dal napisati spis Moj otrok ali pismo sinu oziroma hčerki ter ob nalogah ugotovil, da nekateri njihovi otroci sploh ne vedo, kje je njihov oče. Nekateri »delajo« v Nemčiji. Vsi so napisali pretresljive stvari, so bili čustveno vznemirjeni. To me je presenetilo.

● **Pa so to bili dobri pisni izdelki?**

Nekateri da. Na JAK-u so me opozarjali, da jih premalo silim pisati. Si pa štejem za uspeh, da smo popolnoma uničeno dvorano, kjer se lahko v primeru slabega vremena vsaj malo razgibajo ob igranju pingponga, prenovili. Gospoda direktorja sem nagovoril: če želite, da v njih prejubamo kulturo, mora biti taka tudi dvorana. Poskusite to urediti, za državni praznik junija bomo imeli proslavo – to je bila moja zamisel. Tretjega decembra smo imeli pa poslovilno prireditev, za katero sem jim napisal prizor, v katerem se predstavijo in povedo, kateri člen zakona so prekršili. Pride prvi: »Jaz sem Andrej, nisem prekršil nobenega zakona, zajeb...

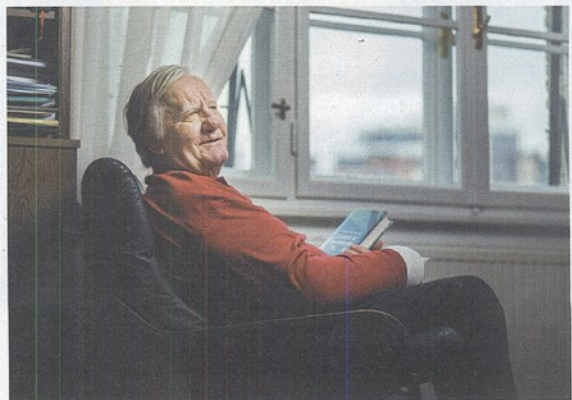
me je advokat, ker me ni znal brniti. Priteče drugi: Jaz sem Simon in moram povedati, da naš pravni sistem sploh ne deluje. Samo na meni je! Tretji: Nič nisem prekršil, kriva je tista k..., ki ni skrila robe.

● **To ste spisali po njihovih zgodbah?**

Ja, tako so mi pripovedovali. Da niso nič krivi, samo kdo jih je zunaj zaje... Največja kvaliteta humorja je, da se znaš sam iz sebe norca delat. Kar sem prej govoril o otrocih, se mi je ponovilo glede mater. Mednje sem povabil mariborskega pisatelja in urednika Orlanda Uršiča, ki je do osemnajstega leta živel v vzgojnem zavodu, mama ga je zapustila, oče je bil alkoholik in nasilnež. Ko so v Slivnici pri Mariboru odpirali nov tak dom, sem imel kot poslanec tam nastop oziroma pozdravni nagovor in so mi vzgojiteljice pripeljale nekega črnolasega dečka ter mi ga predstavile: to pa je naš pisatelj. Kasneje je bil urednik nekaj mojih knjig in mi je povedal, da je bil on tisti fantič.

» **Imel sem pravico pripeljati dvajset gostov. Povabil sem tudi Borisa Cavazzo in jih zelo osrečil. On je zanje frajer!** «

Napisal je dobro knjigo o tem, kako se je moral pri 18 osamosvojitvi. Neizkušenemu mladeniču so priskrbeli službo v klavnici, mo naši stanovanje in rekli, da ga bodo en mesec spremljali. On, ki ni bil sposoben zaklati nobene živali, je tam gledal, koliko telet so dnevno zaklali. Po treh dneh ni več zmogel v službo in nastal je problem. Napisal je tudi roman Gosposka, mater si ozka, v katerem je odlomek, v katerem se sprašuje, kako je lahko mama zapustila njega in brata. V njem beremo besen izpad najstnika: »Mama, če bi te srečal, bi si obul gojzarje in bi te brcnil v tre-



»Še vedno sem malo ubrisan.«



buh. Kako si lahko kaj takega naredila?!« Med njegovim obiskom smo brali ta del in vsi so utihnili. Naj povem, da je polovica zapornikov vedno prebrala knjige, polovica pa ne, zato smo brali tudi naglas – in zelo sem bil presenečen, kako so vsi dobro in gladko brali naglas.

Orlando so dejali, da to ni bilo prav, in obsodili njegovo pisanje. Kakor pri otrocih so postali rahlo-čutni pri temi mama. Ko sem jim naložil spis opiši svojo mamo, sem dobil štiri osupljive izdelke. Tisti, ki je obsegal devet strani (na roko pisan), popisuje, kako je mama, profesorica angleščine, prišla na obisk k enemu od sedanjih zapornikov v Los Angeles. Tam je bil eno leto na študijski izmenjavi, ki si jo je uredil proti volji staršev. Opisuje, kako jo je šel na letališče čakati cel razred z razrednikom na čelu. Zagledajo gospo, najvišjo, najlepšo, najlepše oblečeno – pa si je mislil: kaj če je to moja mama? Pa je bila! Njegov razrednik jo je povabil, da bi celemu letniku predavala o tem, kako se uči angleščina kot tuji jezik. Dvesto učencev iz vseh četrtih letnikov jo je poslušalo dve uri in na koncu je požela silovit aplavz. Med branjem prispevka, ki sem ga izpostavil kot posebno dobrega, je 66-letni zapornik jokal.

» **V slovenjegraškem domu za starostnike so ustanovili bralno značko Toneta Partljiča, in ko sem prišel na prvi literarni nastop, sem jim rekel: pa kaj ste vi nori?! Bralno značko morate poimenovati po mrtvih pisateljih! Pa so mi starčki zaklicali: saj ne bo več dolgo!** «

Ne vem, zakaj sedijo, niti nisem hotel vedeti. Eden med njimi je čutil, da mi mora pojasniti, zakaj je zaprt. Pokopale so ga Stožice, bil je podizvajalec – s 150 ljudmi je delal elektriko in nikoli ni dobil plačano. Vse so mu zarubili. Prosil me je, če mi lahko pove, da sta ga zajebala splet okoliščin in ta klinčevi kapitalizem.

● **V tem primeru to njegovo potrebo razumem. Boste v naslednjem letu še nadaljevali s tem?**

Bilo mi je v čast, da so mi zaupali to nalogo, vendar si lahko s tako skupino samo eno leto. Pravijo mi, da bi šel med odvisnike. Ampak v enem letu smo se komaj spoznali, seznanil sem se z delom in zdaj bi lahko z njimi naredil korak naprej. Četudi prihajajo navodila iz Bruslja, sem dejal, naj se jim uprejo ter povedo, da to ni dobro ...

● **Boste to izkušnjo ali del nje uporabili za katero od prihodnjih knjig?**

Mi gre po glavi, ampak težko rečem ja.

● **Pred leti ste imeli izkušnje z domom za starostnike in vašo knjigo Dom dom sem takrat z veseljem prebrala.**

Imel sem mamo, ki nikakor ni hotela v dom za starostnike, zdaj pa hodim v slovenjegraški dom, kjer imajo celo bralno značko Toneta Partljiča (projekt Beremo dela Toneta Partljiča, op. a.)! Imajo neverjetno sposobno direktorico Marjano Kamnik in sodelujejo pri pilotskem projektu, kako naj bi bili videti domovi ostarelih. V Mariboru jih dobro poznam, in če tu kdo umre, počakajo in ga odpeljejo ponoči, da ne bi vznemirjali drugih. V Slovenj Gradcu pa imajo večico in vsi, ki so živeli s pokojnikom, se lahko poslovijo od njega, dve noči z njim bedijo, celo domači ne rečejo več, pripeljete ga domov, temveč prihajajo v dom. No, tam so ustanovili bralno značko Toneta Partljiča, in ko sem prišel na prvi literarni nastop, sem jim rekel: pa kaj ste vi nori?! Bralno značko morate poimenovati po mrtvih pisateljih! Pa so mi starčki zaklicali: saj ne bo več dolgo!

● **Ta »vaša« bralna značka je kot neko gibanje, celo majice so si dali natisniti! In vi pridete mednje kot zvezdnik?**

Zelo se trudim, da ne bi. Se jezim in se s Kamnikovo prepiram, ampak ne gre zmeraj ... Dejal sem ji, da je bolj kot moje kazanje in čakanje na aplavz smiselno, če njihovi aktivni starostniki na prireditvah bralne značke nastopajo. Prvo srečanje je bilo posvečeno Tonetu Partljiču, ker so me pač ustoličili, drugo Vorancu, tretje Mešku, četrto Suhodolčanu, zdaj pa Milanu Kamniku, ki je izdal pesniško zbirko. Potem pa z njimi delam, kar zmorejo – na primer kratek Meškov prizor skupaj s šolarji (sodelujejo tudi z osnovnošolci), ženske me čakajo do desetih zvečer, potem pa imamo vaje do polnoči. Pa rečejo: ne gremo spat, hočemo še! Enkrat sem jih na recepciji čakal, da zaključijo s plesnim večerom. Ob osmih so nehali in so mislili, da me še ni. Medtem ko so čakali slavnega Partljiča, so peli pol ure, vse sorte pesmi. Ob tem sem premišljeval: kje lahko grem tukaj med bloki in slišim stare ljudi prepevati? Da so preganjali čas, so prepevali. Bil sem solzen!

● **Kaj pričakujete od leta 2018?**

Nič. Da bom star 78 let. Nas vse matra, ker smo tako naivni in toliko pričakujemo. In potem smo vedno znova razočarani. Pričakujem, da bom leto 2018 preživel, kar je v mojih letih precej domišljivo in optimistično. Pričakujem, da bom na morju ulovil kako ribo in lignje. In ne boste verjeli, rad bi napisal še eno knjigo. ■